

■ Ἐπὶ τῇ ἱερᾷ Μνήμῃ Αὐτοῦ (17ῆ Ἰανουαρίου)

Ὁ Ὅσιος Ἀντώνιος ὁ Μέγας *

Διαμορφωτὴς τοῦ Ἀναχωρητικοῦ
Μοναχισμοῦ
(250/1-356)

Α'. Ὁ Ἀναχωρητισμὸς

Ἡ Ἀσκησις ὑπῆρξε πάντοτε μόνιμο γνῶρισμα τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ μόλις τὸν Γ' αἰ. καὶ δὴ στὴν Αἴγυπτο, ἔχουμε τὶς πρώτες ἀναφορὰς Ἀσκητῶν.

Ὁ Μ. Ἀθανάσιος (Βίος Ἀντωνίου 3) πληροφορεῖ, ὅτι Ἀσκητὲς ζοῦσαν περὶ τὸ 270 λίγο ἔξω ἀπὸ πόλεις καὶ χωριὰ τοῦ Νείλου ἢ, ἀπλούστερα, ἔξω ἀπὸ τὰ σπίτια τους.

Τὸ γεγονός ὅμως, ὅτι ὁ Μ. Ἀντώνιος ἤδη τὸ 270 γνῶρισε *Γέροντες* Ἀσκητὲς, ποὺ εἶχαν νὰ δεῖξουν σπουδαίες, ἀλλὰ καὶ ποικίλες ἀρετές, ποὺ μ' ἐπιτυχία καλλιεργοῦσαν διαμορφωμένη ὁ καθένας Ἀσκησι, προϋποθέτει μία πείρα, τουλάχιστον 20 καὶ 30 ἐτῶν.

Τὸ φαινόμενο λοιπὸν τοῦ Ἀσκητικομοναστικοῦ Βίου ἄρχισε λίγο πρὶν ἀπὸ τὸν διωγμὸ τοῦ Δεκίου (251), (μὲ τὸν ὅποιο ἐσφαλμένα οἱ ἐρευνητὲς συνέδεσαν τὸν Ἀσκητικὸ Βίον τῶν Ἀναχωρητῶν Μοναχῶν) καὶ **πηγάζει καὶ τρέφεται ἄμεσα ἀπὸ τὴν φύση καὶ τὸ βίωμα τῆς Ἐκκλησίας.**

Ἀναμφίβολα, παράγοντες ἱστορικοὶ καὶ συνθῆκες τοπικὲς εὐκόλυναν τὴν διαμόρφωσή του, χωρὶς ὅμως αὐτὰ νὰ συνιστοῦν τὴν αἰτία του.

Είναι θαυμαστό, ότι οι αιγύπτιοι ένσαρκωτές του Άναχωρητικού και του Κοινοβιακού Μοναχισμού δεν έμπνεύστηκαν τὸ νέο αὐτὸ εἶδος ἐκκλησιαστικοῦ βίου ἀπὸ καμμία τάση τῆς ἀλεξανδρινῆς θεολογίας· ἦταν ἀγράμματοι Κόπτες (Αἰγύπτιοι), πὸν θεμελίωσαν ἓνα *τεράστιο οἰκοδόμημα*, τὴν στιγμή ἀκριβῶς πὸν δίπλα τους *δημιουργοῦσαν* ὁ Ὁριγένης, ὁ Διονύσιος Ἀλεξανδρείας, ὁ Θεόγνωστος, ὁ Ἄρειος καὶ ὁ Ἀθανάσιος.

* * *

Είναι ὁμως ἀλήθεια, ὅτι ὁ Ἀναχωρητισμὸς εἰδικὰ καὶ ὁ Μοναχισμὸς γενικὰ πῆραν τὴν μεγάλη τους θέση στὴν συνείδηση τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἀναπτύχθηκαν ραγδαῖα μὲ τὴν θεολογικὴ δικαίωση καὶ θεμελίωση πὸν τοὺς προσέφερε τὸ 357 ὁ Μ. Ἀθανάσιος στὸ ἔργο «Βίος καὶ πολιτεία... τοῦ Ἀντωνίου».

Στὸ ἔργο τοῦτο δίνεται τὸ θεολογικὸ βάθος τῆς Ἀσκήσεως, ἀναφέρονται ποικίλα εἶδη πνευματικοῦ ἀγῶνα, ἀξιολογοῦνται ἡ κάθαρση τῆς καρδίας καὶ οἱ διαμονικοὶ πειρασμοί, μέσῳ τῆς περιγραφῆς κι ἐρμηνείας τῶν πράξεων καὶ τῶν λόγων τοῦ πρώτου μεγάλου Ἀναχωρητοῦ, τοῦ Ὁσίου Ἀντωνίου.

Γι' αὐτό, δίκαια ὁ «Βίος» ἐκτιμήθηκε στὴν Ἐκκλησία ὡς διάγραμμα τοῦ Ἀσκητικοῦ καὶ Μοναχικοῦ Βίου καὶ ὡς πρότυπο τῆς μετέπειτα ἀσκητικῆς φιλολογίας.

Σὲ ὄλο τὸ πρώτο ἡμισυ τοῦ Δ' αἰ. τὸ παράδειγμα τοῦ Ὁσίου Ἀντωνίου ἐνέπνευσε πάρα πολλές ἑκατοντάδες πιστῶν νὰ ζήσουν ὅπως αὐτός, ὡς Ἀναχωρητές, σὲ πολλές αἰγυπτιακὲς ἐρήμους, ὅπως στὴν Θηβαΐδα, στὴν Νιτρία, στὴν Ταβέννηση, στὰ Κελλία, στὴν Σκήτη, ἀλλὰ καὶ στὴν Παλαιστίνη.

Τὸ γεγονὸς τοῦτο τοῦ Ἀναχωρητισμοῦ συμπληρώνεται μὲ τὴν ἴδρυση τοῦ πρώτου Κοινοβιακοῦ Μοναστηριοῦ, τῆς *κοινωνίας*, περὶ τὸ 325, ἀπὸ τὸν Μ. Παχώμιο.

Β'. Ὁ Βίος τοῦ Ὁσίου

Σύμφωνα μὲ τὸν «*Βίος τοῦ Ἀντωνίου*», πὸν ἔγραψε ὁ Μ. Ἀθανάσιος, καὶ ἄλλες δευτερεύουσες πηγές, ὁ Μ. Ἀντώνιος γεννήθηκε τὸ 250/1 στὴν κωμόπολη Κομὰ τῆς Μέσης Αἰγύπτου, τὴν σημερινὴ Qemanel-Arous. Οἱ γονεῖς του ἦταν πλούσιοι, Χριστιανοὶ καὶ ἀπαίδευτοι, ὅπως ἔμεινε καὶ ὁ ἴδιος. Ὁ Μ. Ἀντώνιος ἦταν βαθιὰ θρησκευτικὴ φύση κι ἔμαθε ἀπὸ στήθους τὴν Ἁγία Γραφή, ἀκούοντάς Την.

Περὶ τὸ 271, ὅταν πέθαναν οἱ γονεῖς του, ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὴν ὀρφάνια, ἄκουσε τὸ Ματθ. ιθ' 21 καὶ πούλησε ἢ χάρισε τὰ ὑπάρχοντά του. Ἀμέσως ἄρχισε τὴν ἀσκητικὴ του ζωὴ, πρῶτα ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι του κι ἔπειτα ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό του. Τότε ζήτησε τὶς συμβουλὲς γηραιοῦ Ἀσκητοῦ τῆς περιοχῆς, ἀπὸ τὸν ὁποῖο καρπώθηκε πνευματικὴ πείρα καὶ πρακτικὴ ἀσκήσεως.

Προσευχόταν, ἀσκήτευε αὐστηρά, ἐργαζόταν γιὰ τὸν ἐπιούσιο, ἐπισκεπτόταν καὶ ἄκουε καὶ ἄλλους Ἀσκητές, ποὺ ζοῦσαν λίγο ἔξω ἀπὸ τὶς πόλεις τους, καὶ γιὰ ἓνα διάστημα κατοίκησε σὲ παλαιὸ τάφο, ὅπου γνώρισε τὸν πῖθ φοβερὸ πόλεμο τῶν δαιμόνων.

* * *

Τὸ 285, σὲ ἡλικία 35 ἐτῶν, προηγμένος καὶ ὄριμος πνευματικά, ὁ Μ. Ἀντώνιος ἀποφάσισε (παρὰ τὶς ἀντίθετες συμβουλὲς ἄλλων Ἀσκητῶν), γιὰ μεγαλύτερο «τόνο ἀσκήσεως», νὰ ἀναχωρήσει γιὰ τὴν μακρινὴ ἔρημο, ὅπου δὲν θὰ ἦταν εὐκόλη ἢ δυνατὴ ἡ ἐπικοινωνία μὲ ἀνθρώπους. **Ἔτσι ἐγκαινιάστηκε ὁ καθαρὸ Ἀναχωρητικὸς Βίος στὴν Ἐκκλησία.**

Πέρασε λοιπὸν τὸν Νεῖλο, βάδισε πρὸς τὸν κόλπο τοῦ Σουέζ, ἔφθασε στὴν ἔρημο Πισπὶρ κι ἐγκλείστηκε στὰ ἐρείπια παλαιοῦ σπιτιοῦ. Ἐκεῖ ἔζησε γιὰ 20 χρόνια μὲ πολὺ αὐστηρὴ ἄσκηση καὶ χωρὶς νὰ βλέπει ἀνθρώπους.

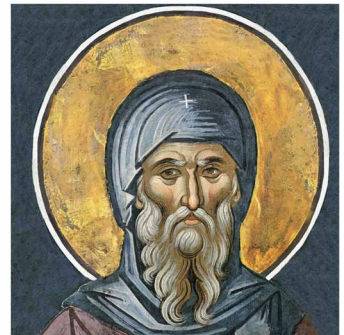
Ἡ φήμη τοῦ ἐγκλειστοῦ Ἀναχωρητοῦ ἀπλώθηκε πολὺ καὶ ἄρχισαν νὰ τὸν πολιορκοῦν, ζητώντας του συμβουλὲς καὶ θεραπείες. Στὶς παρακλήσεις ὑπέκυψε περὶ τὸ 305/7. Τότε ἄρχισε νὰ δέχεται ἐπισκέψεις.

Δέχτηκε μάλιστα νὰ στήσουν μερικοὶ Ἀσκητὲς καλύβες στὴν κοντινὴ περιοχὴ καὶ νὰ ἀσκοῦνται μὲ τὴν καθοδήγησή του. Αὐτοὶ πλῆθυναν πολὺ καὶ εἶχαν Ἀββᾶ τὸν Ὅσιο, ποὺ τοὺς δίδασκε ὄχι μόνο ἰδιαιτέρως, ἀλλὰ καὶ στὶς συγκεντρώσεις τους. Ἔτσι ὁ Ὅσιος Ἀντόνιος ἔγινε *πολιστής τῆς ἐρήμου*.

* * *

Τὸ 311, στὸν μεγάλου διωγμὸ τοῦ Μαξιμίνου, αἰσθάνθηκε τὴν ἀνάγκη νὰ συμπαρασταθεῖ στοὺς Χριστιανούς. Πῆγε στὴν Ἀλεξάνδρεια κι ἐκδήλωσε ἐπιθυμία νὰ μαρτυρήσει, χωρὶς ἀποτέλεσμα.

Τότε βοήθησε κι ἐνίσχυσε τοὺς Ὁμολογητὲς Χριστιανούς καὶ τὸ 312, ὅταν ἔπαυσε

ὁ διωγμός, ἐπανήλθε στὴν ἔρημο τοῦ Πισπίρ.

Τὰ γεγονότα τὸν βοήθησαν νὰ συνειδητοποιήσει, αὐτὸς πρῶτος, ὅτι ὅπως γιὰ τὸν Ὁμολογητὴ τῆς Πίστεως ἔσχατη θυσία εἶναι τὸ Μαρτύριο, ἔτσι γιὰ τὸν Ἀσκητὴ ἔσχατη θυσία εἶναι τὸ «μαρτύριο τῆς συνειδήσεως», ὁ ἔντονος δηλαδὴ πνευματικὸς ἀγώνας.

Χάριν αὐτοῦ κι ἐπειδὴ ἀφόρητα πυκνὲς ἐπισκέψεις τοῦ διέκοπταν τὴν προσευχὴ καὶ τὴν ἡσυχία, ἀναζήτησε πρὸ ἀπρόσιτη ἔρημη τοποθεσία. Ἐφθασε στοὺς πρόποδες τοῦ βουνοῦ Qolzoum, 30 μίλια περίπου ἀπὸ τὸν Νεῖλο. Ἐστησε τὴν καλύβα του κι ἐπιδόθηκε στὴν ἄσκηση καὶ τὴν ἀδιάλειπτη προσευχῇ, καλλιεργώντας τὴν γῆ γιὰ τὸν ἐπιούσιο.

Πάλι ὅμως ὑπέκυψε στὶς παρακλήσεις τῶν Ἀναχωρητῶν καὶ κάθε 15 ἢ 20 ἡμέρες τοὺς ἐπισκεπτόταν στὸ Πισπίρ, γιὰ νὰ τοὺς κατευθύνει καὶ νὰ τοὺς νουθετεῖ, ἀλλὰ χωρὶς νὰ τοὺς ἐπιτρέπει νὰ τὸν ἀκολουθοῦν ἔπειτα στὴν ἀπόλυτη ἐρημία του.

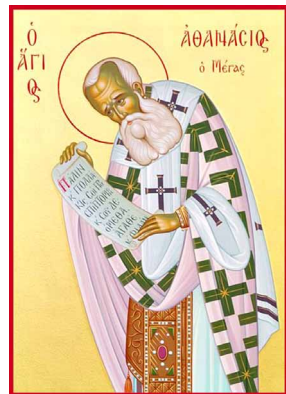
Ἐγινε ὅμως καὶ αὐτό, 15 χρόνια πρὶν ἀπὸ τὸν θάνατό του. Οἱ Μοναχοὶ Μακάριος καὶ Ἀμαθᾶς ἤρθαν κι ἔμειναν κοντά του, ὅταν ὁ Ἀββᾶς ἦταν πιά 90 ἐτῶν.

* * *

Τὸ 354/5, ἓνα χρόνο πρὶν ἀπὸ τὴν Κοίμησή του, ἐπισκέφτηκε τὴν Ἀλεξάνδρεια γιὰ νὰ βοηθήσει τὴν Ἐκκλησία καὶ τὸν φίλο του Μ. Ἀθανάσιο στὸν ἀγώνα κατὰ τῆς ἀρειανικῆς αἰρέσεως.

Ἡ παρουσία τοῦ πολυφημισμένου (γιὰ τὶς ἀρετές, τὰ θαύματα, τὶς θεραπείες, τὸ προορατικὸ χάρισμα καὶ τὴν ἐκδίωξη τῶν διαμόνων) Ἀναχωρητοῦ καὶ Ἀββᾶ ἐντυπωσίασε βαθιὰ κι ἐπηρεάσε πολύ. Στήριξε τοὺς Ὀρθοδόξους, ἐπανεφέρε πλανημένους στὴν Ἐκκλησία καὶ μετέστρεψε πολλοὺς ἐθνικοὺς στὸν Χριστιανισμό.

Στὸν μακροχρόνιο βίο του ὁ Μ. Ἀντώνιος σχετίστηκε μὲ ἄνδρες ποὺ ἔπαιξαν σπουδαῖο ρόλο στὴν ἐποχὴ τους, ὅπως ὁ Μ. Ἀθανάσιος, ὁ Σεραπίων Θμουέως, ὁ Δίδυμος Τυφλός, ὁ ἐπιβήτορας τοῦ ἀλεξανδρινοῦ θρόνου Γρηγόριος, ὁ Ὅσιος Ἰλαρίων, ὁ Παῦλος Ἐρημίτης, ὁ Μακάριος Αἰγύπτιος, ὁ Ἀμμοὺν Νιτριώτης καὶ πολλοὶ φιλοσοφοῦντες. Ἀκόμα καὶ οἱ Αὐτοκράτορες Μ. Κωνσταντῖνος, Κωνσταντῖος καὶ Κώνστας ἐπιδίωξαν τὴν γνωριμία του, τὴν φιλία του, τὶς συμβουλές του καὶ τὶς εὐχές του.

* * *

Μετὰ τὴν ἐπίσκεψη τῆς Ἀλεξάνδρειας, ὁ Ὅσιος, ἐπανῆλθε στὴν Ἐρημο καὶ βρῆκε τοὺς Μοναχοὺς τοῦ Πισπίρ, στοὺς ὁποίους ἄφησε τὶς τελευταῖες του νοθεσίες καὶ εὐλογίες.

Προβλέποντας τὸν θάνατό του σύντομα, πῆρε μαζί τοὺς δύο ὑποτακτικούς του κι ἔφυγαν γιὰ τὸ Ἐρημητήριό του. Ἐκεῖ τοὺς ἐπέβαλε νὰ μὴ φανερώσουν τὸν τόπο τῆς ταφῆς του, ἄφησε ἐντολὴ νὰ δώσουν τὴν μία του μηλωτὴ (τρίχινο ράσο) στὸν Μ. Ἀθανάσιο καὶ τὴν ἄλλη στὸν Σεραπίωνα Θμούεως καὶ εἶπε τοὺς λόγους: «καὶ λοιπὸν σώζεσθε, τέκνα· ὁ γὰρ Ἀντώνιος μεταβαίνει καὶ οὐκέτι μεθ' ὑμῶν ἐστίν». Λίγο ἀργότερα «ίλαρῶ τῷ προσώπῳ ἐξέλιπε», κατὰ τὴν παράδοση στὶς 17 Ἰανουαρίου τοῦ 356, ἡμέρα ποὺ τιμᾶται ἡ Μνήμη του.

(*) Βλ. Στυλιανοῦ Γ. Παπαδόπουλου, Πατρολογία, τ.Β', σελ. 183 ἐ., Ἀθήνα 1990. Ἐπιμέλεια καὶ μικρο-επεμβάσεις ἡμέτ.